

16. 10. 2015

WPLYNĘŁO

Prof. dr hab. dr h.c. multi Bogusław Banaszak
Uniwersytet Zielonogórski

O P I N I A O R O Z P R A W I E D O K T O R S K I E J

Pana magistra Mohammeda Subhi Khalafa pt. **CONSUMER PROTECTION THROUGH THE RULES OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW. A Perspective for Iraq** (Szczecin 2015, s. 362).

1. Wybór tematu rozprawy doktorskiej Pana magistra Mohammeda Subhi Khalafa należy ocenić pozytywnie. Rzadko zdarzają się dysertacje tak aktualne i skierowane ponadto swoimi konkluzjami na przyszłość, podpowiadające ustawodawcy pewne rozwiązania w koniecznych do stworzenia normach prawnych. Poruszone przez Doktoranta zagadnienie było dotychczas omawiane bardziej przez specjalistów z zakresu prawa cywilnego niż przez konstytucjonalistów. Z tego punktu widzenia otrzymujemy pracę pionierską, która nie koncentruje się na aspektach technicznych lub socjologicznych, ale na stworzeniu właściwych mechanizmów prawnych dostosowanych do nie tyle do wymogów współczesności, co do wymogów niedalekiej (i nieuniknionej) przyszłości. Na marginesie warto też dodać, że rozprawa napisana jest poprawnie w języku angielskim, który nie jest językiem ojczystym Autora. Przedstawienie dysertacji Radzie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego świadczy o postępującym procesie internacjonalizacji badań naukowych na tej Uczelni.

2. Wyrażnie sformułowany jest we wstępie (s. 17) cel pracy – zbadanie jak określenie stosunków kontraktowych w prywatnym prawie międzynarodowym wpływa na ochronę praw konsumenta. Autor formułuje na tej samej stronie także kolejny cel: zbadanie relacji między normami prawnymi (systemem prawa) a orzecznictwem sądowym. Cel ten wcale nie jest drugoplanowy, ale w istocie równoważny z celem uznanym przez Autora za główny. Identyfikacja celu rozprawy dokonana przez Autora jest w tej sytuacji nieco chaotyczna, ale przy dobrej woli czytelnika można zrozumieć o co Mu chodzi.

Cele rozprawy zostały dobrze zrealizowane w trakcie badań, których rezultat stanowi recenzowana praca.

Na marginesie nieco razi używanie przez Doktoranta liczby mnogiej w tej części wstępnej przy przedstawianiu założeń dysertacji (np. na s. 18: „we will integrate our considerations „*de lege ferenda*”; „our thesis consists of five chapters” itp.).

3. Teza rozprawy nie jest wyraźnie sformułowana. Nie dziwi to w przypadku prac mających charakter opisujący badane zjawiska. Można jednak uznać ostatni akapit rozważań na s. 314, za rozbudowane stanowisko Autora oddające w istocie zawartość tezy dysertacji.

4. Naukowa baza recenzowanej rozprawy zasługuje na ocenę pozytywną. Autor wykorzystał większość istotnych pozycji występujących w literaturze amerykańskiej (USA) i w anglojęzycznej oraz francuskojęzycznej literaturze europejskiej. Skorzystał także z orzecznictwa sądów niektórych krajów europejskich oraz sądów międzynarodowych. Czerpał też w wystarczającym zakresie z ważniejszych opracowań arabskojęzycznych. Tu na podkreślenie zasługuje Jego dobra orientacja w literaturze o charakterze teoretycznym i nie tylko w orzecznictwie. Rozważania komparatystyczne są rozwinięte w stopniu wystarczającym dla głównego nurtu skoncentrowanego na Iraku. To wszystko stanowi dobry punkt dla badań, a przy okazji świadczy dobrze o naukowym warsztacie Doktoranta.

5. Rozprawa składa się z „generalnej prezentacji” zawierającej w istocie to co zwykle wstępy doktoratów, a więc przedstawienie struktury pracy i zawartości poszczególnych jej rozdziałów, a także zawierającej sporo uwag merytorycznych. Po niej następuje „Wprowadzenie. Historyczne podstawy ochrony konsumenta”. Ta część dysertacji powinna być jej pierwszym rozdziałem. Dopiero po niej Autor ujmuje rozważania w pięć rozdziałów i zakończenie (konkluzje). W rozdziałach Autor omawia kolejno: definicję (koncepcję) konsumenta i międzynarodowe standardy umowy; prawo stosowane do międzynarodowych umów konsumenckich, ochronę konsumenta w kontekście zasad obowiązkowo stosowanych; bezwzględnie i względnie stosowane kryteria determinujące stosowanie prawa w ochronie konsumenta; rozszerzenie zakresu ochrony konsumenta.

Generalnie rzecz biorąc układ pracy jest przejrzysty i konsekwentny, dobrze dostosowany do autorskiej koncepcji ujęcia tematu. Wątpliwości budzi jednak zakres treściowy wprowadzenia. Chodzi o umieszczenie w nim niezwykle krótkie podrozdziały poświęcone całym występującym w historii systemom prawnym. Nie jest możliwe omówienie tych zagadnień, nawet w bardzo pobieżny sposób i maksymalnie syntetycznie w odniesieniu do jednego tylko problemu – ochrony praw konsumenta, na zaledwie kilku stronach.

Rozważania są zbyt skrótowe. Autor powinien albo je rozszerzyć, albo w ogóle zrezygnować z charakterystyki systemów prawnych i ograniczyć się do przedstawienia ogólnej o nich informacji nakierowanej na rozwiązanie problemu ochrony konsumenta. Wystarczyłoby to w zupełności dla realizacji celu dysertacji i jej zakresu tematycznego określonego w tytule.

W rozdz. I w podrozdz. 5.1 z rozważań nie wynika czym konkretnie różni się arabskie pojęcie informacji, które należy przekazać konsumentowi od ujęcia europejskiego. Rozważania te poza prezentacją erudycji Autora nie mają związku z dalszą treścią rozprawy i aby taki uzyskać powinny zostać poszerzone przed ewentualną publikacją rozprawy..

W rozdz. II podrozdz. 3.1 oraz 4.1 w rozważaniach dotyczących woli stron umowy w wyborze prawa, które należy stosować Autor nie określił czy wybór ten jest determinowany jakimiś czynnikami, czy też strony mogą wybrać dowolne prawo. Tego wątku Autor niestety nie rozwija, a miałby on istotne znaczenie dla rozważań określonych tytułem rozprawy.

6. Nieliczne uwagi nasuwa strona warsztatowa i redakcja pracy. Czasami występują braki w ostatecznej korekcie – np. na s. 4 nazwiska umieszczone zostały w cudzysłowie. W rozważaniach Autor konsekwentnie stosuje prezentując swoje poglądy liczbę mnogą – „my” (np. na s. 18: „we will ...”, „our thesis ...”, s. 19 – „As we already underlined ...”, s. 157 – „we suport ...”, s. 165 – „we suposse ...”, s. 215 – „We can say that...”). Ponadto w pracy występują nieliczne tzw. literówki (np. na s. 115 „decision” zamiast decisions, s. 158 „indee” zamiast indeed, na s. 176 – „dividion” zamiast division, s. 275 „convention” zamiast conventions) oraz niekiedy niegramatyczne sformułowania – np. „But since deal with a cross border contract, one shall deal with in a special manner, which is somehow released from the grip of the national laws and becomes subject to international rules and customs because one or sometimes even both...” (s. 116); „Many conventions and much legislation have adopted the soft criteria on the rules of international private law .” (s. 256). Zdarza się także pisanie jednym ciągiem, bez stosowania akapitów, co utrudnia odbiór rozważań (np. s. 52-53, 91-94, 134-135, 177-179, 215-216.). Na szczęście mankamenty te są nieliczne.

7. Uważna lektura rozprawy doktorskiej p. magistra Mohammeda Subhi Khalafa **nasuwa pewne uwagi szczegółowe :**

s. 25 – przypis 7 ze względu na swoje znaczenie dla rozważań powinien znaleźć się w tekście głównym.

- s. 26 – trudno zgodzić się z tezą wysuniętą przez Autora, że prawo od zawsze miało na celu ochronę konsumentów.
- s. 27 kontrowersyjne jest zaliczenie do źródeł prawa umów prywatno-prawnych.
- s. 32-33 – Autor zbyt ogólnie (i dla celu pracy niepotrzebnie) charakteryzuje stosunki społeczne w starożytnym Rzymie.
- s. 46 – zbyt pobieżnie zostały omówione środki zapewniające zaufanie pomiędzy sprzedawcą a kupującym w dawnym prawie islamskim.
- s. 57-58 – rozważania na temat pojęcia konsumpcji są nieco chaotyczne i nadmiernie pobieżne.
- s. 115 – niejasne dlaczego Autor pragnie chronić umowy konsumenckie przed profesjonalistami (“Studying the concept and the idea of the consumers” contracts and how to protect them against the professionals according to the provisions of the international law requires highlighting the idea of the international contract and the definition of the consumer.”).
- s. 119 i s. 216 – Autor podnosi w rozważaniach, że występuje krytyka opisywanych przez Niego zjawisk, ale nie podaje pozycji literatury ją zawierających. Powinien uczynić to choćby w przypisie.
- s. 120 – w zdaniu „The international element of a contract may indeed be negative, in the sense that it excludes a legal order and does not explain the reason.” Chodzi chyba nie o jakikolwiek system (porządek) prawny (legal order), ale o prawo wewnętrzne danego państwa?
- s. 134 – niepotrzebne wydaje się wyjaśnienie w przypisie 369 czym jest prywatne prawo międzynarodowe.
- s. 137 – niejasne co Autor rozumie pod pojęciem „legal discipline” w zdaniu „Various national legislations adopted the principle of freedom of contracting in the internal legal discipline.”
- s. 204-205 - niejasne co Autor rozumie pod pojęciem „Public Policy”.
- s. 218 – w przypisie Autor powinien wyjaśnić na kogo się powołuje pisząc: „Some writers consider article7 an essential text in the consumer protection. Considering the application of the Rome Convention, article7 appeared a prescription, which reinforced the prescriptions of article 5. Indeed, article 7 appeared applicable in every case in which Article 5 is not applicable”.
- s. 222 – nazwa własna “Hoge Raad der Nederlanden,” powinna być przetłumaczona (w nawiasie lub przypisie) na język angielski.

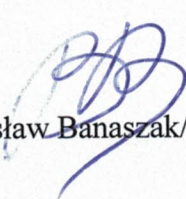
s. 242 – Autor powołuje przykład ustawodawstwa egipskiego. Na s. 289 powołuje za przykład ustawodawstwa tunezyjskiego. W rozważaniach brak jest jednak szerszych odniesień do tych systemów prawnych i przykłady wydają się przypadkowe.

s. 252-257 Autor używa pojęcia „soft criteria” szerzej go jednak nie wyjaśniając.

s. 288 i n. – Autor kilkakrotnie używa zwrotu „international conventions and legislations”, ale z rozważań wynika, że termin „legislations” odnosi się do prawa wewnętrznego poszczególnych państw i to powinno być zaznaczone.

6. Wszystkie zgłoszone przeze mnie uwagi mają albo charakter głosu w dyskusji, której bodźcem stała się recenzowana praca, albo wskazują na drobne uchybienia, których w rozprawie pisanym nie w języku ojczystym Autora nie da się nigdy uniknąć. Nie mają one wpływu na generalną pozytywną moją ocenę recenzowanej rozprawy. Pragnę przy tym podkreślić, że w wielu miejscach Autor wykazał doskonałą znajomość praktyki, regulacji normatywnej, orzecznictwa oraz poglądów przedstawicieli nauki prawa.

Uważam, że rozprawa Pana magistra Mohammeda Subhi Khalafa pt. *CONSUMER PROTECTION THROUGH THE RULES OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW. A Perspective for Iraq* ma wysoką wartość naukową i odpowiada wymaganiom ustawowym określonym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Wobec powyższego wnoszę o jej przyjęcie przez Radę Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego oraz dopuszczenie do jej publicznej obrony.

/Bogusław Banaszak/

Wrocław 12 października 2015 r.